

Lauriniho traktáty z hľadiska dobových kritérií literárnosti

ERIKA BRTÁŇOVÁ

Na území Horného Uhorska sa v období stredoveku sformovali dve kultúrne centrá, ktoré zastupuje juhozápadné Slovensko s Nitrou a oblasť Spiša s Levočou. V týchto regiónoch vznikli priaznivé podmienky na odpisovanie a tvorbu literárnych prác.¹ Spomedzi domácich autorov neskorého stredoveku vyniká svojou traktátovou tvorbou nitriansky kanonik Ján Laurini z Račíc. Jeho osobnostnému a autorskému profilu venoval väčšiu literárnohistorickú pozornosť Ján Mišianik v jedinečnej publikácii *Pohľady do staršej slovenskej literatúry*.²

Rozhodujúci význam pre Lauriniho teologickú orientáciu mal jeho študijný pobyt na pražskej artistickej fakulte, ktorý absolvoval už ako kanonik nitrianskej kapituly. Treba vysvetliť, že takýto spôsob dopĺňania si vzdelania bol u cirkevných autorít v tom čase bežný. Na pražskej univerzite získal Laurini licenciát i magisterskú hodnosť (29. marca 1408). S týmto prostredím súvisel aj Lauriniho radikálny príklon k reformným myšlienkam. „*Mladý Slovák nezůstal nedotčen duchem mohutnějšího reformního úsilí a seznámil se snad již tehdy s Wiclifovým učením o církvi, pod jehož vlivem formuloval pak své názory.*“³ Neskôr, keď sa Laurini zdržiaval na Morave a v Kroměříži, začal s verejnou obhajobou Husovho názoru o cirkvi ako spoločenstve predurčených, čo vyvolalo polemické vystúpenie dolanského farára Pavla z Prahy. Pavel sa kvôli tejto otázke už dlhšie sporil so Šimonom z Tišnova a napísal proti nemu aj polemický spis, ktorý adresoval olomouckému biskupovi. Laurini na útoky Pavla z Prahy reagoval prednesením dvoch kvestií na pôde pražskej univerzity, kde vystúpil po boku Šimona z Tišnova (august 1417). Následne svoju kazateľskú činnosť na Morave prerušil a odišiel do Nitry. „*O jeho působení v Nitře nevíme nic; můžeme mít za to, že nevystupoval nijak okázale jako přívrženec Husovy nauky a že snad ani nepokoušel získati pro ni v místě a okolí nástupce; avšak i v Nitře zůstával alespoň Husovým názorům o církvi*

¹ MIŠIANIK, Ján. *Pohľady do staršej slovenskej literatúry*. Bratislava : Veda, 1974, s. 38 a 58.

² Traktáty Lauriniho, Jámbora a Gerhardiho. In MIŠIANIK, ref. 1, s. 58-78.

³ ODLOŽILÍK, Otakar. Z počátků husitství na Moravě. In *Časopis Matice Moravské*, roč. 49, 1925, s. 65.

věren.“⁴ O necelé dva roky (na jar 1419) bol Laurini obžalovaný Pavlom z herézie pred predstavenými a členmi kapituly. Na základe obžaloby bol zbavený majetku a vykázaný z diecézy. Útočiskom sa mu stala južná Morava, kde opäť pokračoval v diskusii s Pavlom. Po čase sa však do Nitry vrátil, z čoho sa vyvodzuje, že sa spor skončil zmierením a odklonom Lauriniho od reformných myšlienok.

Zo spisov Jána Lauriniho za literárne najcennejší sa pokladá spis „*Coram vobis*“ (Pred vami).⁵ Z neskoršieho obdobia sa zachovali odpisy ešte dvoch textov, ktoré vznikli (zrejme až po r. 1420). Prvý má incipit *Oportet episcopum esse irreprehensibilem*⁶ (Biskup musí byť bezúhonný), druhý sa nazýva *Tractatus de poenitentia*⁷ (Traktát o pokání).

V prípade obidvoch textov, ktoré sú klasifikované ako traktáty, je zaujímavá otázka žánru. Odpoveď na ňu treba hľadať v dobovej kategorizácii žánrov.⁸ Traktát predstavoval v stredoveku dosť všeobecný a neurčitý pojem, ktorým sa označovalo „dielo menšieho rozsahu“ (rozsiahlejšie než jedna kapitola, ale kratšie ako kniha).⁹ Používal sa tiež ako forma umeleckého vyjadrenia odborných (filozoficko-náučných) problémov. Príznačný bol preň jednostranný, priamočiary a systematický výklad. Subjektívny prístup vylučovala dogmatickosť obsahu. To znamená, že autor predkladal svoje tézy ako nemenné a jednoznačne správne. Preto žáner traktátu využívali najmä kazatelia a obhajcovia kresťanského učenia. Okrem informačnej a apelatívnej funkcie k ďalším príznakom traktátu treba prirátvať prehľadnosť, jasnosť a zrozumiteľnosť.¹⁰

Pozrime sa, do akej miery uvedenú charakteristiku naplňajú texty J. Lauriniho. Jeho autorstvo „Traktátu o pokání“ nie je potvrdené. Fakt, že by mohlo ísť o autora domáceho pôvodu (vzdelaného teológa z nitrianskej diecézy, resp. kapituly), dokladajú výrazy v národnej reči („*hrzessy proty obecnemu dobremu*“, „*proklety bud*“, „*kto se Bohu ruha*“). V prospech Lauriniho autorstva – podľa názoru Mišianika – svedčí ešte jeden argument, a to uplatnenie rovnakého kompozičného postupu (exordium, narratio, conclusio), čo sa však nedá považovať za smerodajný argument.

⁴ ODLOŽILÍK, ref. 3, s. 95.

⁵ MIŠIANIK, ref. 1, s. 76.

⁶ Národní knihovna v Prahe, sign. XX A 3.

⁷ Konvolút s odpisom, ktorý bol pôvodne súčasťou fondu kremnickej farskej knižnice, v roku 1909 získala kúpou Széchényiho knižnica v Budapešti, sign. Cod. Lat. 379, f. 227r-232r.

⁸ „*Při zkoumání středověkých literárních druhů pak mohou být dvě základní východiska. Na jedné straně je to středověká literární teorie (rétorika a poetika), na druhé straně jsou to přímo texty jednotlivých literárních děl, pokud je v nich dílo klasifikováno po stránce žánrové.*“ PETRŮ, Eduard. Traktát a řeč jako žánry české literatury 15. století. In *Acta Universitatis Palackianae Olomucensis, Facultas Philosophica, 47, Philologica 25*. Praha : Státní pedagogické nakladatelství, 1968, s. 92.

⁹ PETRŮ, Eduard. Doslov. In CHELČICKÝ, Petr. *Ze sítě víry*. Praha : Československý spisovatel, 1990, s. 159.

¹⁰ KRUSE, Joseph A. Traktat. In *Reallexikon der deutschen Literaturgeschichte*. Band 4. Berlin; New York: Walter de Gruyter, 1984, s. 535-537.

Literárno-estetickú stránku textov posúdil J. Mišianik nasledovne: „*Niet tu však ani stopy po próze rýmovej a tým menej rytmizovanej, niet tu ani poriadnej metaforu a tým menej takej, ktorá by bola rozvedená v alegóriu, niet dilatačného (prolongačného) opisu, odbočenia lebo príkladu...*“¹¹ Posudok nie je neobjektívny, ale nezakladá sa na detailnejšej analýze literárnych kvalít textu, ktoré sa odvíjali od významu slova.

Stredovekí intelektuáli prisudzovali slovám dôležitú úlohu, preto sa usilovali ich obsah čo najpresnejšie vyložiť. „*Prozkoumat vztahy mezi slovem, pojmem a jsoucností se pro ně stalo věcí zásadního významu. [...] Středověcí myslitelé a profesori chtěli vědět, o čem mluví.*“¹² V popredí ich záujmu stála primeraná interpretácia autoritatívneho textu. Jeho výklad zahŕňal porozumenie doslovného zmyslu slova a vyloženie z neho plynúceho morálneho ponaučenia.¹³ Prvá fáza interpretácie bola spojená s aplikáciou gramatických pravidiel a jej výsledkom bol analytický komentár „*lectio*“. Druhá fáza sa zakladala na dialektike a jej postupoch, pomocou ktorých sa text problematizoval a komentár nadobudol podobu „*quaestio*“. V 13. storočí sa interpretácia rozšírila o diskusiu „*disputatio*“, čo súviselo s rozvojom logiky, ktorej koncepcia sa odvinula od teórie dôsledkov. Prednášky o Aristotelovej logike tvorili súčasť základného univerzitného kurzu na artistickej fakulte.¹⁴ Rozumové zdôvodňovanie preniklo tiež na pôdu teológie. Jeho kresťanskou inšpiráciou sa stali slová apoštola Pavla: „*Každému, kto by vás bral na zodpovednosť pre vašu nádej, buďte stále pripravení vydať počet.*“ (Prvý list apoštola Petra 3, 15)¹⁵

Kľúčom k porozumeniu biblického textu sa stala rétorika. Napriek tomu, že mala čoraz bližšie k exegéze, do 18. a 19. storočia bola uznávaná ako zdroj teoretických poznatkov o próze. Pravidlá a zásady rétoriky študovali stredovekí vzdelanci z Cicerónových prác a prostredníctvom výberov (florilégií) tiež z Quintilianových Základov rétoriky, hoci ich kompletný odpis sa objavil až v období humanizmu. Rétorické vzdelanie si Laurini mohol prehliť počas štúdia na pražskej univerzite, kde sa ako študijná literatúra používali príručky *Graecismus*, *Poetria nova* a *Laborintus*.¹⁶

Z obvyklých rétorických odporúčaní na Lauriniho textoch možno ukázať realizáciu dvoch kompozičných zložiek: usporiadanie látky (*dispositio*) a potvrdzovanie (*confirmatio*), resp. vyvrátenie tvrdení (*confutatio*).

¹¹ MIŠIANIK, ref. 1, s. 75.

¹² LE GOFF, Jacques. *Intelektuálové*. Praha : Karolinum, 1999, s. 84.

¹³ „Úkolem komentáru bylo přejít od filologického poznání významu jednotlivých slov k pochopení doslovného smyslu textu (*sensus*) a odtud k objasnění morálního ponaučení (*sententia*), které měl autor na mysli. Proto vědec ve středověku věnoval až úzkostlivou péči významové vytříbenosti termínu.“ In KRAUS, Jiří. *Rétorika v dějinách jazykové komunikace*. Praha : Academia, 1981, s. 79.

¹⁴ LIBERA, Alain de. *Středověká filozofie*. Bratislava : Archa, 1994, s. 38, 22.

¹⁵ LE GOFF, ref. 12, s. 84.

¹⁶ TRÍSKA, Josef. *Literární činnost předhusitské university*. Praha : Universita Karlova, 1967, s. 33.

Čo sa týka dispozície, postupoval Laurini podľa prirodzeného poriadku (*ordo naturalis*), teda vychádzal z povahy predmetu. V „Traktáte o bezúhonnosti biskupa“ Laurini rozobral ideový odkaz štyroch veršov z Prvého listu apoštola Pavla Timoteovi 3/ 2 – 6¹⁷ (obsahovo zhodného s Listom apoštola Pavla Titovi 1, 7 – 9¹⁸). Objasnil význam dvanástich pojmov (hoci sa v závere traktátu zmieňuje o trinástich), ktoré vypovedajú o vlastnostiach biskupa (*unius uxoris virum* – muž jednej ženy, *prudens* – rozumný, *sobrius* – zdržanlivý, *ornatus* – ctený, *pudicus* – počestný, *doctor* – učiteľ, *hospitalis* – pohostinný, *domui sue bene prepositus* – dobrý správca svojho príbytku, *non percussor* – nie vrah, *non litigiosus* – nie hašterivý, *non cupidus* – nie žiadostivý, *non neophytus* – nie nováčik). Ak obsah úryvku porovnáme s doslovným znením perikopy z Vulgaty, zistíme, že štyri výrazy sú citované v inom poradí, jeden výraz (*pudicus*) nemá ekvivalent v biblickom texte a naopak v úryvku z traktátu chýbajú slová „*non vinolentum*“ a „*modestum*“.¹⁹ Čo nie je nič zvláštne, lebo používanie Vulgaty sa začalo vo väčšej miere presadzovať až po roku 1546 (Tridentský koncil).

„Traktát o pokání“, rozsahom väčší, má podobu listu. Je zaujímavé, že tendencia k „pohlcovaniu“ traktátu listom sa objavuje v českom prostredí s husitizmom.²⁰ Dispozíciu tvorí 24 téz. Súhrnne možno tézy považovať za odpoveď na otázku respondenta, akým kresťanom sa zakazuje prijímať sviatosti kvôli nečineniu pokánia (1. *všetkým zjavným i skrytým heretikom, duchovne malomocným*, 2. *všetkým exkomunikovaným, to znamená nachádzajúcim sa mimo spoločenstva*, 3. *všetkým, ktorí vedome zotrávajú v smrteľnom hriechu, lebo sa oddelili od Tela Kristovho*, 4. *všetkým úžernikom*, 5. *všetkým, ktorí skupujú obilie na horšie časy*, 6. *všetkým, ktorí na váženie zlatiakov používajú dvojake váhy a korce dvojakej veľkosti, pomocou jedných predávajú a druhých kupujú*, 7. *všetkým, ktorí nečinia pokánie*, 8. *všetkým, ktorí pohrdli predchádzajúcim pokáním*, 9. *všetkým falšovateľom pápežských búl, panovníckych mandátov a peňazokazcom*, 10. *všetkým, čo sa zúčastňujú na úžere Židov a slúžia im*, 11. *všetkým, ktorí neodovzdávajú desiatky mužom cirkvi, to znamená kňazom a prelátom*, 12. *všetkým krivoprísažníkom*, 13. *všetkým, čo zanedbávajú služby Božie*, 14. *všetkým čarodejníkom a čarodejniciam*, 15. *všetkým podpaľáčom*, 16. *všetkým zlodejom*

¹⁷ 2 Ale biskup musí byť bez úhony, muž jednej ženy, triezvy, rozvážny [rozumný], slušný, pohostinný, schopný učiť; 3 nie pijan, ani bitkár, ale skromný, nie neznášanlivý, ani chamtivý; 4 musí dobre viesť svoj dom a deti držať v poslušnosti a v celkovej mravnej čistote. 5 Ved' kto nevie viesť svoj dom, ako sa bude starať o Božiu cirkev?! 6 Nemá to byť novoobrátenec, aby nespyšnel a neprepadol diablovmu odsúdeniu. In Nový zákon. Trnava : Spolok svätého Vojtecha, 1993.

¹⁸ 7 Lebo biskup ako Boží správca musí byť bez úhony, nie pyšný, hnevlivý, pijan, bitkár, ani žiadostivý mrzkého zisku, 8 ale pohostinný, láskavý, triezvy, spravodlivý, nábožný, zdržanlivý, 9 taký, ktorý sa drží spolaheľného slova podľa učenia, aby bol schopný aj povzbudzovať v zdravom učení, aj usvedčovať tých, čo protirečia. In Nový zákon, ref. 17.

¹⁹ 2 Oportet ergo episcopum irreprehensibilem esse, unius uxoris virum, sobrium, prudenter, ornatum, hospitalem, doctorem, 3 non vinolentum, non percussorem, sed modestum, non litigiosum, non cupidum, 4 suae domui bene praepositum, filios habentem in subiectione cum omni castitate 5 - si quis autem domui suae praeesse nescit, quomodo ecclesiae Dei curam habebit? -, 6 non neophytum, ne in superbia elatus in iudicium incidat Diaboli. In Nova Vulgata. Vatikán : Libreria Editrice Vaticana, 1986.

²⁰ HRABÁK, Josef: Literárněhistorická problematika Husova díla. In Symposium Hussianum Pragense 1415-1965. Praha : Historický ústav ČSAV, 1965, s. 17.

a zbojníkom, 17. všetkým, čo nájdené veci nevrátia, 18. všetkým vrahom a trávičom, 19. všetkým hazardným hráčom, démonickým jokulátorom a pijanom, 20. všetkým, ktorí testamenty zamlčujú a nedbajú na pranie zomretých, 21. všetkým tupiteľom kňazov a mníchov, 22. všetkým verejným smilníkom, cudzoložníkom, przniteľom dievčat a sodomitom, 23. všetkým, ktorí žijú v smrteľnom nepriateľstve).

Úryvky z traktátov ilustrujú dobové chápanie rétoriky ako náuky o vieroučných a etických otázkach.²¹ Dôraz na „moralizujúcu a humanistickú“ stránku rečníctva položil už Quintilianus.²² Podľa odporúčaní jeho „Základov rétoriky“ jednotlivé členy dispozície sa potvrdzovali alebo vyvracali dôkazmi v rámci ďalšej kompozičnej zložky *confirmatio*.

Na mieste rétorického dôkazu mohol stáť znak (*signum*), argument (*argumentum*) alebo príklad (*exemplum*). Quintilianus rozlišoval dva druhy znakov: nezvratné dôkazy (*tekméria, alyta sémeia*) a pravdepodobné dôkazy (*eikota, indicium, vestigium*). Nezvratné dôkazy, ktoré sme identifikovali v „Traktáte o pokání“, dokazujú, že sa niečo „nevyhnutne“ stalo, napríklad ak bol niekto označený ako hriešnik (zlodej alebo podpaľáč), musel spáchať nejaký hriech (niečo ukradnúť alebo podpáliť). Prípadne dôkazy (citáty z Gratianovho dekrétu) môžu byť ešte ilustráciou toho, čo platí všeobecne alebo bolo ustanovené zákonom. Pravdepodobné dôkazy, ktoré majú polemickej charakter, sa v spomínanom traktáte nevyskytujú.

Pod označenie argumenty zahrnul Quintilianus zdôvodnenia čiže sylogizmy (*enthymémata*), závery (*epicheirémata*) a dôkazy (*apodeixeis*). V „Traktáte o bezúhonnosti biskupa“ prevažujú epicheirémata (označované tiež ako rationes alebo u Ciceróna rationationes), ktoré dokazujú niečo zamýšľané a dodávajú vierohodnosť „veciam pochybným prostredníctvom vecí istých“. Laurini ich uviedol po spojeniach „*id est*“ (to znamená), „*ut scilicet*“ (aby), „*scilicet*“ (totiž), „*enim*“ (lebo).

Rozsahom najkratší je výklad prvého kľúčového slovného spojenia „*muž jednej ženy*“ („*lebo sa nemá oženiť s vdovou alebo žiť v bigamii*“). Vysvetlenie pripojené k pojmu „*rozumný*“ („*to znamená nie hlúpy, lebo kňaz má mať štyri kľúče, totiž moc zviazať a rozviazať, znalosť zviazať a rozviazať*“) odkazuje na konkrétne, síce nelokalizované biblické miesto (Evanjelium podľa Matúša, 18, 18).²³ V poznámke k slovám „*učiteľ svojho ľudu*“ („*aby vyučoval kázaným slovom, príkladom dobrého spôsobu života, štedrosťou telesného dobrodenia*“) načrtol Laurini osobnostný profil duchovnej osoby.

²¹ „Scholastickou vzdelanosť doplňovala etika: žiadalo se harmonické vyvážení mezi sciencia – mores, výchovným cílem byla sapiencia a virtus.“ In TRÍSKA, ref. 16, s. 43.

²² „Proto se v Základech znovu rozvíjí myšlenka stoiků, která v rétorice převládla zvláště u Teofrasta a Katona staršího, že rétor má být dobrým stylistou a dialektikem, především ale musí být dobrým, morálním člověkem (*vir bonus dicendi peritus*).“ In KRAUS, ref. 13, s. 68.

²³ „Veru, hovorím vám: Čo zviažete na zemi, bude zviazané v nebi, a čo rozviažete na zemi, bude rozviazané v nebi.“ In Nový zákon, ref. 17.

K tretiemu okruhu dôkazov patrili, ako sme uviedli, príklady (*paradeigma, exempla*). Za najúčinnjší príklad považoval Quintilianus taký, ktorý pripomínal niečo, čo sa stalo.²⁴ Vo funkcii príkladu mohla stať bája, príslovie, podobenstvo. Charakter podobenstva má dôkaz o skúsenostiach biskupa z duchovnej služby (*„nie nováčik, to znamená nie novoobrátený, pretože niekto, kto nemal predtým žiadnu skúsenosť, po svojom obrátení nemá byť hneď pripustený k duchovnej službe. Keď niekto s takou horlivosťou je uvedený do úradu, s akou ťažkosťou odstúpi. Lebo v cirkvi by nastalo pohoršenie, ak by niekto, kto včera stal vpredu v zbore a vzadu na chóre, dnes stál na chóre a ak bol podporovateľ komediantov, stál by dnes ako správca svätých“*). Uvedený príklad z „Traktátu o bezúhonnosti“ Laurini nepostavil na fabule, ale na zobrazení životnej reality, čo bol postup vlastný literárnemu vyjadreniu J. Husa.²⁵

Od obdobia antiky platilo tiež, že autor aktualizoval svoj štýl prostriedkami, ktoré estetickú funkciu diela spoluvytvárali v jazykovej rovine – trópami a figúrami.²⁶ To, že výnimkou neboli ani texty vecnej povahy, potvrdíme štyrmi príkladmi vybranými z Lauriniho traktátov.

1. interpositio alebo vsuvka: „*Chcejuť vyjsť v ústrety žiadosti, ako sa patrí, poviem...*“
2. antitéza na úrovni súvetia: „*zdržanlivý, aby totiž spravodlivo a múdro vedel dať radu bližnemu, lebo ak by bol pijan, nemá byť určený za kňaza alebo má byť zbavený ustanovenia*“
3. hromadenie: „*aby sa chránil pred potupovaním, urážaním, znevažovaním, roztopašnosťou, zmyselnosťou, škriepkami a nehanebnosťami*“
4. stupňovanie: „*ctený, nielen pre telesný vzhľad oprávnené podľa cirkevných zákonov, ale tiež pre mravy a cnosti*“

Pokiaľ ide o používanie rétorických ozdôb, treba ešte spomenúť myšlienky všeobecného druhu *loci communes*, ktoré bolo možno použiť „v každej reči a v každom spise“²⁷ Zvláštna topika sa spájala s úvodom a záverom, ako to bolo obvyklé aj pri koncipovaní stredovekých listín. Úvodná časť „Traktátu o bezúhonnosti“ je krátka, obsahuje iba údaje o pôvodcovi a predmete pojednania: „*Ja Ján Laurini z Račíc, magister pražskej univerzity, takéto pravidlo pre kňazov odovzdané jednoducho apoštolom, vyhlasujem*“. *Loci communes* úvodu „Traktátu o pokání“ predstavuje dovolávanie sa osoby, ktorá dala dielu podnet, zdôvodnenie spisu a

²⁴ QUINTILIANUS, Marcus Fabius. *Základy rétoriky*. Praha : Odeon, 1986, s. 242.

²⁵ „Ústup od užívaní tradičných kazateľských exempl a jejich nahrazování konkrétní látkou se soudobého života pokládám za zvláště důležitý moment. Tímto postupem Hus vlastně prolomil cestu k bezprostřednímu zobrazování reality i v jiném kruhu děl než v kronikářství: zobrazuje skutečný svět bez filtru středověkých symbolů a alegorií.“ HRABÁK, ref. 20, s. 12.

²⁶ PETRŮ, Eduard. *Úvod do studia literární vědy*. Olomouc : Rubico, 2000, s. 110.

²⁷ „V budově antické rétoriky představuje topika komoru se zásobami. Najdeme tu myšlenky toho nejobecnějšího druhu; myšlenky, jaké lze užít v každé řeči a v každém spise.“ CURTIUS, Ernst Robert. *Evropská literatura a latinský středověk*. Praha : Triáda, 1998, s. 91.

vyjadrenie snahy splniť žiadosť. *„Veľadôstojný pán Ján, ktorý sa staráš o duše v meste Trenčínne nitrianskej diecézy, naliehavo a túžobne si žiadal, aby som Ti objasnil, ktorým, tým, čo spáchali niektoré zločiny a nechcú ich však ani opustiť, ani sa z nich vyspovedať, ani ich oľutovať, má byť záslužene odmietnutá sviatosť prijímania, aby neužívajúc ju nehodne, nepripravovali si súd posledného trestu podľa toho, ako hovorí apoštol: „Lebo kto si pritom neuvedomí, že tu ide o telo a krv Pána Ježiša, je a pije na vlastné odsúdenie, pohŕda Kristovou obeťou.“*

Záverečná časť „Traktátu o bezúhonnosti“ je zhrnutím výkladu látky a zároveň jeho potvrdením, lebo sa spomínajú autority cirkevných učiteľov (Bernard, Gregor, Augustín, Hieroným) a znovu sa cituje perikopa z epištoly. *„Týchto trinásť bodov to sú pravidlá a apoštolské zákony, ktoré ak kňaz nepozná, nemá byť kňazom, ako viacerí svätí učitelia Bernard, Gregor, Augustín a Hieroným potvrdzujú svojou autoritou, ako stojí v dielku alebo knižočke O kňazoch hodných ako aj nehodných: Kňaz má byť bezúhonný, jednej ženy, panny, rozumný, zdržanlivý, ctený, počestný, učiteľ, pohostinný, dobrý správca svojho príbytku, nie vrah, nie hašterivý, nie žiadostivý, ale rozvážny, lebo Ježiš Kristus, ktorého ty nasleduješ (úlohu plníš), bol bezúhonný, jednej panny, muž rozumný, zdržanlivý, ctený, počestný, učiteľ, pohostinný, najvyšší a veľmi pokorný správca, nie vrah, ale milosrdný, nie hašterivý, ale skôr krotký, nie žiadostivý, ale nesmierne štedrý, keďže nielen nám odovzdal rôzne dočasné veci, ale dal nám jesť svoje telo a piť svoju krv a z najhornejšieho riečišťa svojho prameňa milosrdenstva a milosti dal nám večný život atď.“* Záver „Traktátu o pokání“, ktorý sa nezachoval v plnom znení kvôli rozpadu papiera, mal tiež podobu repetícia.

Texty obidvoch spisov potvrdzujú dobové širšie chápanie traktátového žánru. „Traktát o bezúhonnosti“ je exegézou biblickej perikopy a sprítomňuje jeden z kazateľských postupov. „Traktát o pokání“ rieši problém striktné cirkevnoprávnej povahy a vyratúvaním prečinov (hriechov) pripomína penitenciál.

Príloha

O bezúhonnosti biskupa

Ja Ján Laurini z Račíc, magister pražskej univerzity, takéto pravidlo pre kňazov odovzdané jednoducho apoštolom, vyhlasujem: Kňaz má byť bezúhonný, to znamená bez zločinu, ktorý je hodný obžaloby a odsúdenia; muž jednej ženy, lebo sa nemá oženiť s vdovou alebo žiť v bigamii; rozumný, to znamená nie hlúpy, lebo kňaz má mať štyri kľúče, totiž moc zviazať a moc rozviazať, vedomosť ako zviazať a vedomosť ako rozviazať; zdržanlivý, aby vedel spravodlivo a múdro dať radu blížnemu, lebo ak by bol pijan, nemá byť ustanovený za kňaza

čiže má byť vyňatý spod ustanovenia; ctený, totiž nielen kvôli zovňajšku podľa cirkevných predpisov, ale tiež pre mravy a cnosti, ako sú pokora, trpezlivosť, súcitiť, lásku k bližnému a milosrdenstvo; počestný, aby sa chránil pred potupovaním, urážaním, znevažovaním, roztopašnosťou, zmyselnosťou, škriepkami a nehanebnosťami; učiteľ svojho ľudu, aby vyučoval kázaným slovom, príkladom dobrého spôsobu života, štedrosťou telesného dobrodenia; pohostinný, aby cirkevné záležitosti ako služobník dobre spravoval, lebo majetok kňazov je majetok chudobných; zvlášť teraz je dopriatá kňazom taká hojnosť, aby si ctili a prijímali chudobných, preto o dome kňaza treba povedať, že je skôr pohostinstvom pre chudobných ako jeho vlastný; dobrý správca svojho príbytku, aby sám uvážlivý sprevádzateľ iných ako prvý zachovával zákony i Božie príkazy a k ich dodržiavaniu statočne privádzal svojich podriadených a nabádal k múdrosti a cnosti; nie vrah, aby nikoho nezraňoval v hneve a nenávisti urážlivým, osočujúcim, znevažujúcim slovom, hoci by nezraňoval skutočným násilným činom, kňaz však môže vraždiť slovom alebo skutkom pri vychovávaní a naprávaní hriešnikov, a to z lásky, nie z hnevu; nie hašterivý, aby kvôli potupným hádkam a zapieraniam neutekal na svetský súd ohľadom majetku laikov, ale iba nad cirkevnými vecami nech každodenne pozorne premýšľa zväzujúc a bojujúc proti telu diabla a sveta; nie žiadostivý, lebo kňaz nemá byť žiadostivý, lebo skrz žiadostivosť kňaza sa stali mnohé a takmer všetky zlé veci v Starom a aj v Novom zákone; jedno, myslím – hovorí Hieroným – skúmajúc dejiny nenachádzam, žeby sa cirkev rozdelila a žeby z domu Božieho ľud vyviedol tých, ktorí boli ustanovení za kňazov nad ľudom a za prorokov; nie nováčik, to znamená nie novoobrátený, pretože niekto, kto nemal predtým nijakú skúsenosť, po svojom obrátení nemá byť hneď pripustený k duchovnej službe. Keď niekto s takou horlivosťou je uvedený do úradu, s akou ťažkosťou odstúpi. Lebo v cirkvi by nastalo pohoršenie, ak by niekto, kto včera stál vpredu v zbore a vzadu na chóre, dnes stál na chóre a ak stal ako podporovateľ komediantov, stal by dnes ako správca svätých.

Týchto trinásť bodov to sú pravidlá a apoštolské zákony, ktoré ak kňaz nepozná, nemá byť kňazom, ako viacerí svätí učitelia Bernard, Gregor, Augustín a Hieroným potvrdzujú svojou autoritou, ako stojí v diele alebo knižke O kňazoch hodných ako aj nehodných: Kňaz má byť bezúhonný, muž jednej ženy, rozumný, zdržanlivý, ctený, počestný, učiteľ, pohostinný, dobrý správca svojho príbytku, nie vrah, nie hašterivý, nie žiadostivý, ale rozvážny, lebo Ježiš Kristus, ktorého nasleduješ, bol bezúhonný, muž jednej ženy, rozumný, zdržanlivý, ctený, počestný, učiteľ, pohostinný, najvyšší a veľmi pokorný správca, nie vrah, ale milosrdný, nie hašterivý, ale skôr krotký, nie žiadostivý, ale nesmierne štedrý, lebo nielenže nám odovzdal rôzne časné veci, ale dal nám ješť svoje telo a piť svoju krv a z prameňa vôd svojho milosrdenstva a milosti dal nám večný život.